

Researcher: Social Science Studies

(2017) Cilt 5, Sayı 10, s. 293-309

RSSS
ISSN:2148-2691

Türkiye’de İç Göçü Etkileyen Faktörlerin Analizi

Nilcan ALBAYRAK ¹, Zehra ABDİOĞLU ²

Özet

Genellikle ekonomik ve sosyal nedenlerle gerçekleşen nüfus hareketleri göç edilen yerler itibariyle altyapı yetersizliği, kayıt dışı istihdam ve aile içi şiddet gibi önemli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dengeli bir göç sürecinin gerçekleştirilmesi adı geçen olumsuzlukların ortadan kaldırılması noktasında önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de iç göçe neden olan sosyo-ekonomik, demografik ve kültürel faktörlerin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Türkiye’de iller arasındaki göçü etkileyen başlıca faktörler temel bileşenler regresyon analizi kullanılarak 2015 yılı için araştırılmıştır. Bulgular sosyo-ekonomik ve demografik faktörlerin iç göçün temel nedenini oluşturduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler

İç Göç
Temel Bileşenler
Regresyonu
Sosyo-ekonomik Faktörler

Analysis of the Determinants of Internal Migration in Turkey

Abstract

Population movements which usually take place with the economic and social reasons cause to appear the dramatic problems such as infrastructure inadequacy, unregistered employment and intrafamilial violence. The realization of a balanced migration process has been important at the point of eliminating the mentioned problems. The purpose of this study is to determine the socio-economic, demographic and cultural factors that cause internal migration in Turkey. In line with this purpose, the main factors that affect migration between provinces in Turkey were investigated using principal components regression analysis for the year 2015. The findings show that the main reasons of internal migration are socio-economic and demographic factors.

Keywords

Internal migration
Principal Components
Regression
Socio-economic Factors

¹ Arş. Gör., Ardahan Üniversitesi, nilcanalbayrak@ardahan.edu.tr

² Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, maras@ktu.edu.tr

GİRİŞ

Genel olarak iç göç ekonomik, demografik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenler ile güvenlik amaçlı olarak herhangi bir ülke içindeki yerleşim yerlerinden birinden diğerine doğru yerleşme gayesi kapsamında gerçekleştirilen hareket olarak tanımlanabilir. İç göç geçmişten günümüze kadar yıllar itibariyle birçok ülkenin temel sorunlarından birini teşkil etmiştir. Türkiye’de “iç göç” olgusu özellikle 1950’li yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Nüfus artışıyla birlikte ülkenin yerleşim şekli ve nüfus hareketleri özellikle 1950 yılından sonra tarımda makineleşme, kırsal alanda toprakların aşırı derecede parçalanması gibi tarım kesiminde kendini gösteren yapısal bir takım dönüşümlerin de eklenmesiyle birlikte 1950’li yıllardan sonra iç göç hızlanmıştır. Bunun yanı sıra kamu hizmetlerinin ve sanayi yatırımlarının yoğun bir biçimde kentlerde gerçekleştirilmesi ve bu kapsamda yeni iş olanaklarının kentlerde yoğunlaşması nedeniyle iç göçler ivme kazanmıştır.

İç göç sonuçları itibariyle hem göç alan hem de göç veren tüm yerleşim yerleri açısından bir takım sorunlara yol açmaktadır. İç göç, göç veren ve göç alan yerleşim yerlerinde yaş ve cinsiyet gibi nüfusun yapısında birtakım dengesizliklere neden olurken aynı zamanda göç veren ve göç alan yerleşim yerlerinin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan değişimine neden olmaktadır. Genellikle ekonomik ve sosyal nedenlerle gerçekleşen nüfus hareketleri göç edilen yerler itibariyle altyapı yetersizliği, kayıt dışı istihdam, aile içi şiddet ve benzeri sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Göç veren yerleşim yerleri itibariyle ise söz konusu yer değiştirme hareketi özellikle tarım alanlarının boş kalması ve hayvancılık faaliyetlerinin zayıflaması gibi sorunları beraberinde getirmektedir. Dengeli bir göç sürecinin gerçekleştirilmesi, söz konusu olumsuzlukların elimine edilmesi aşamasında önem teşkil etmektedir.

Göçe neden olan faktörler yoğun bir biçimde Ravenstein’in (1885, 1889) itici ve çekici güçler yaklaşımı kapsamında araştırılmaktadır. Bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine göç etme isteğinde çekici güç olarak; iş imkânları, yüksek hayat standardı, kaliteli eğitim, ulaşım ağı ve sağlık hizmetlerinden yararlanma isteği sayılabilir. Bir yerleşim yerinden bir başka yerleşim yerine göç etme isteğinde itici güç olarak; tarımda makineleşme, iklim ve doğal koşullar ve güvenlik gibi etkenlerden söz edilebilir.

Türkiye’de iç göç olgusu TÜİK’in nüfus sayım verilerine dayalı olarak bölgeler, alt bölgeler veya iller için makro düzeyde göç hareketlerine neden olabilecek olası değişkenler kapsamında incelenmiştir (Munro, 1974; Akşit vd., 1996; Gedik, 1997; Yamak ve Yamak, 1999; Pazarlıoğlu, 2001; Çelik, 2002; Yenigül, 2005; Çelik, 2006; Sönmez ve Er, 2007; Filiztekin ve Gökhan, 2008; Gürbüz ve Karabulut, 2008; Taşçı, 2009; Topbaş ve Tanrıöver, 2009; Bahar ve Korkmaz Bingöl, 2010; Bülbül ve Köse, 2010; Yakar ve Saraçlı, 2010; Bozkurt, 2011; Çiftçi, 2011; Ercilasun, Gencer ve Ersin, 2011; Uysal ve Aktaş, 2011; Yüceol, 2011; Kırdar ve Saraçoğlu, 2012; Özdemir, 2012; Taş ve Özcan, 2013; Çatalbaş ve Yazar, 2015; Öz ve Çelebioğlu, 2015; Dücan, 2016).

Makro düzeyde gerçekleştirilen çalışmaların yanı sıra çeşitli yerleşim yerlerinde uygulanan saha araştırmaları kapsamında mikro düzeyde de iç göç olgusu araştırılmıştır (Üçdoğruk, 2002; Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2006; Pazarlıoğlu, 2007; Karabulut ve Polat, 2007; Zırhlıoğlu, Ak ve Çelik, 2009; Öztürk, Örgen ve Çelebi, 2011; Aşkın, Yayar ve Oktay, 2013; Şen vd., 2013; Bülent Ecevit Üniversitesi, 2014). Her ne kadar saha araştırmalarından edinilen mikro veriler bazında iç göçe neden olabilecek itici ve çekici

faktörlerin ve bireylerin göç eğilimlerinin belirlenmesi önem arz etse de saha araştırmaları kapsamında üstlenilen maliyet noktasında bir takım zorluklarla karşılaşıldığı önemli bir gerçektir.

Göç olgusu çok sayıda faktör dikkate alınarak araştırılması gereken bir konudur. Göç baskısı yaratan ya da göçe teşvik eden çok sayıda faktörün göz önünde bulundurulması dengeli bir iç göçün sağlanması noktasında daha gerçekçi politikaların yürütülmesine olanak sağlayacaktır. Bu nedenle bu çalışmada göçe neden olabileceği düşünülen ekonomik, demografik, coğrafik, politik, beşeri, kültürel ve asayişe yönelik çok sayıda değişken kapsamında Türkiye’de iç göç olgusunun araştırılması amaçlanmıştır. İlgili göstergeler arasındaki yüksek düzeyli korelasyonlar nedeniyle bu çalışmada temel bileşen regresyon analizi kullanılmıştır. En güncel veriler kullanılarak 2015 yılı için Türkiye’de 81 il bazında net göçe neden olan faktörler araştırılmıştır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde öncelikle iç göç olgusuna ilişkin ampirik çalışmalar özetlenmiştir. Daha sonra kullanılan veri seti ve yöntem tanıtılmıştır. Son olarak bulgular irdelenerek genel değerlendirmelere yer verilmiştir.

Literatür

Makro düzeyde Türkiye için iç göçü araştıran en temel ampirik çalışmalardan biri Munro’ya (1974) aittir. Munro (1974), Türkiye’de 67 ile ilişkin göç verilerini kullanarak iller arası iç göç üzerinde etkili olan değişkenleri itici faktörler bazında araştırmıştır. Regresyon analizi bulgularına göre illere ilişkin göç eğilimindeki farklılıkların yüzde 77.6’sı en büyük şehirde yaşayan nüfus, okuma yazma bilenlerin ortalama düzeyi, tarım dışı istihdamın gelir düzeyi ve sanayi ürünlerine ayrılmış alanın yüzdesi tarafından açıklanmaktadır.

Akşit vd. (1996), Güney Doğu Anadolu Projesi bölgesi ile Türkiye’nin büyük şehirleri arasında gerçekleşen mevsimsel ve sürekli göçlerin sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlerini araştırdıkları çalışmalarında 1993 yılındaki proje kapsamında elde edilen veriler ile etnik soruna ışık tutarak bölgedeki toplumsal ve politik eylemi şekillendiren kültürel yapılar ile sosyo-ekonomik süreklilik ve dönüşüm hakkında önemli bulgular sunmuşlardır.

Gedik (1997), 1975, 1980 ve 1985 nüfus sayımı verilerinden yararlanarak kırdan göç ve iten faktörleri, kırdan kente ya da kentten kıra doğru göçün boyutundaki değişimi, mesafenin etkisini, kırdan kente göçün kentin büyümesi üzerindeki etkisini ve dengesiz nüfus dağılımını incelemiştir. Kentten kente göçün öneminin arttığını buna karşın kırdan kıra ve kırdan kente göçün öneminin azaldığını, geri dönüş göçünün ivme kazandığını, fiziksel mesafenin yanı sıra sosyal ve psikolojik faktörlerin göç üzerinde önem arz ettiğini tespit etmiştir.

Yamak ve Yamak (1999), Türkiye’de 67 il için 1980-1990 dönemi itibariyle net göç oranları ile kişi başına düşen gelir rakamları arasındaki ilişkiyi inceleyerek nüfusun ne kadarlık bir kısmının ekonomik nedenlerle göç ettiğini araştırmışlardır. Yöresel bazdaki gelir dengesizliğinin iç göç üzerinde önemli rol oynadığını ve bu rolün de net göç veren illerin düşük gelir düzeyinden ziyade net göç alan illerin yüksek gelir düzeylerinden kaynaklandığını ortaya koymuşlardır. Bulgulara göre net göç veren illerden diğer illere göç eden her 100 kişinin yaklaşık 25’i mekânlarını ekonomik nedenlerle değiştirmektedir.

Çelik (2002), seçkinlik yaklaşımı çerçevesinde 1975-1990 verileri ile Türkiye’de iç göçü araştırmıştır. Göçmenler nitelikleri itibariyle eğitim, yaş ve cinsiyet bakımından incelenerek genel itibariyle göçmenlerin eğitilmiş genç erkekler oldukları saptanmıştır. Bir başka çalışmada Çelik (2006), Türkiye’de iller bazında iç göçlerin nedenlerini illere ait 2000 yılı gelir, istidam, sanayi, eğitim ve sağlık verilerinden yararlanarak incelemiştir. Çekici güçlere dayanan modele ait regresyon analiz sonuçları gelirin net göç üzerinde beklenen etkiye sahip olmadığını, işsizlik ve eğitim değişkenlerinin net göçü ters yönlü, sağlık ve sanayileşme değişkenlerinin ise doğru yönlü etkilediğini göstermiştir.

Sönmez ve Er (2007), 81 il için 2004 yılı göç rakamlarını kullanarak iç göç hareketlerini şehirden şehre göç, şehirden köye göç, köyden şehre göç ve köyden köye göç bakımından incelemiştir. İki farklı kümeleme tekniğinin kullanıldığı çalışmada bulanık kümeleme yöntemi sonuçlarına göre şehirden şehre alınan göç bakımından Ankara, İzmir ve İstanbul illerinin aynı kümede yer aldıkları, medoidler bazında kümeleme yöntemi sonuçlarına göre ise Ankara ve İzmir illerinin aynı kümede, İstanbul ilinin tek başına ayrı bir kümede yer aldığı saptanmıştır. Ayrıca bulanık kümeleme yöntemi sonuçlarına göre bu iller, şehirden köye verilen geometrik göç ortalamaları bakımından en düşük olan küme içerisinde yer almıştır. Büyük şehirlerden dışarıya olan göçlerin büyük kısmının köylere değil, üç büyük il dışında kalan diğer illere yapıldığı tespit edilmiştir.

Gürbüz ve Karabulut (2008), Türkiye’de kırdan şehre olan göçler ile sosyo-ekonomik özellikler arasındaki ilişkiyi 2002 ve 2005 dönemlerine ait toplamda 43 farklı değişken bakımından incelemiştir. Korelasyon analizi sonucunda değişkenlerden hane başına düşen arazi miktarı, fizyolojik nüfus yoğunluğu ve ölüm oranı ile kırsal göç arasında pozitif yönlü ve orta düzeyli, diğer değişkenler ile ise zayıf bir ilişki tespit edilmiştir. Hiyerarşik benzerlik gruplaması ile kırsal göç oranlarının grupları karşılaştırıldığında tam bir örtüşme olmadığı, göç olayının ele alınan sosyo-ekonomik faktörlerin dışında ölçülemeyecek bazı sosyo-psikolojik faktörlerden ve şehrin çekiciliği ile iletici faktörlerinin gelişmişliğinden etkilenebileceği vurgulanmıştır.

Filiztekin ve Gökhan (2008), 1990 ve 2000 yılı nüfus sayım verilerinden yararlanarak genişletilmiş bir göç çekim modeli kapsamında Türkiye’de içgöçü araştırmışlardır. Ekonomik ve sosyal faktörler ile belirsizliğin göç üzerindeki etkisini inceleyerek gelir farklılıklarının, mesafenin, işsizlik oranlarının, yaşın ve sosyal ağların varlığının iç göç üzerinde önemli bir etkisinin olduğu yönünde bulgular edinmişlerdir. Türkiye’de göç eden bireylerin gelir amaçlı göç ettikleri, daha genç ve daha iyi eğitilmiş oldukları ve cinsiyet farklılığının önemli olduğu belirlenmiştir.

Topbaş ve Tanrıöver (2009), Lowry hipotezini, Türkiye’deki 1970-1975, 1975-1980, 1980-1985, 1985-1990 ve 1990-2000 dönemi nüfus sayımı kapsamında sınamak amacıyla alınan ve verilen göç ile net göç arasındaki ilişkileri nüfus büyüklüğü, net göç oranı ve kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla kriterlerini dikkate almışlardır. Çalışmada, kentsel gelişim düzeylerine ve sosyo-ekonomik göstergelere dikkat edilmeksizin, tüm iller arası nüfus hareketlerinin analiz edildiği bir de genel model tahmin edilmiştir. Ayrıca kentsel gelişim ölçütü olarak, kentsel nüfus, net göç oranı, büyüme oranı ve kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değişkenleri dikkate alınarak kısıtlı modeller tahmin edilmiştir. Verilen göç oranına kıyasla alınan göç oranının net göç hızı üzerinde daha etkili olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Bahar ve Korkmaz Bingöl (2010), 2000 yılı genel nüfus sayımı verilerini kullanarak gerçekleştirdikleri karşılaştırmalar kapsamında iç göçün sektörler arası geçişi sağlama anlamında işgücü piyasalarını olumlu etkilediğini ancak kentsel alanda işsizliğin azalmasına engel olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bülbül ve Köse (2010), 12 bölgeye yönelik göç olgusunun çeşitli değişkenlere göre belirlenen uzaklıklara dayanarak bölgeler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada 2008 yılı göç verileri kullanılarak bölgelerarası göçlerin, alınan ve verilen göçlere, demografik faktörlere ve sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre konumlarının araştırılması çok boyutlu ölçekleme analizi ile yapılmıştır. Analiz ilgili değişkenlere göre 12 bölge için iki ve üç boyutlu olarak gerçekleştirilmiştir. İstanbul ve Kuzey Anadolu Bölgesi'nin diğer bölgelerden farklılık gösterdiği ve tek başlarına birer grup oluşturduğu, Akdeniz, Ege, Batı Marmara, Doğu Marmara ve Batı Anadolu Bölgeleri'nin birbirleri ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Aynı şekilde farklılıklar matrisi sonuçları da birbirine en az benzeyen bölgelerin İstanbul ve Kuzey Anadolu Bölgesi olduğunu, en fazla benzeyen bölgelerin ise Ege ve Akdeniz Bölgesi olduğunu göstermiştir.

Yakar ve Saraçlı (2010), sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi (SEGE) ile net göç arasındaki ilişkiyi illere göre 6 dönem itibarıyla incelemiştir. Korelasyon analizi sonuçları SEGE ile net göç oranları arasındaki ilişkinin 1995-2000 döneminde orta düzeyde, önceki dönemlerde ise daha yüksek düzeyde anlamlı olduğunu göstermiştir. Birinci ve ikinci kademe gelişmiş iller net göç alırken, üçüncü, dördüncü ve beşinci kademe gelişmiş iller net göç vermektedir. İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli gibi birinci kademe gelişmiş iller en fazla göç almakla birlikte net göç oranlarında zaman içerisinde azalma gözlenmiştir. Çalışmada, illerin net göç alması ile SEGE değerleri arasında yüksek düzeyde pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiş ve bu ilişki sonraki dönemlerde giderek zayıflamış ve hatta 1995-2000 döneminde anlamlılığını yitirmiştir. 1965-1970 döneminde gelişmiş illerin göçteki çekiciliğinin zamanla azaldığı, buna karşın az gelişmiş illerin göçteki iticiliğinin belirleyici olmaya devam ettiği ifade edilmiştir.

Çiftçi (2011), iç göçte varış yerlerindeki hemşerilere olan duyarlılık düzeylerini etkileyen göç sebepleri üzerinde durduğu çalışmada, illere ait 1995-2000 dönemi verilerinden yararlanmıştır. Yapılan analizler tayin, evlilik ve güvenliğin Atkinson hemşerilik endeksi üzerinde doğru yönlü bir etkisinin olduğunu, iş arama/bulma ve eğitimin ise ters yönlü bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Ercilasun, Gencer ve Ersin (2011), Türkiye'de 2010 yılı itibarıyla iller arası göçün belirleyicilerini tahmin etmeyi amaçlamışlardır. En küçük kareler bulgularına göre eğitim ve sağlık sektörleri gelişmişlik endeksi, şehirleşme oranı, reel gayri safi katma değer ortalaması ve 2008 yılına ait net göç katsayıları pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bunun yanında işsizlik oranı ve 2009 yılına ait net göç hızı katsayıları ise negatif bulunmuştur.

Uysal ve Aktaş (2011), Türkiye'de iç göçe sebep olan unsurları belirlemek amacıyla 81 ile ait net göç hızı ile bazı sosyo-ekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi 2009 yılı verilerini kullanarak analiz etmişlerdir. Sıralı regresyon analizi sonuçları, okur-yazar nüfus, yıllık nüfus artışı ve on bin kişi başına düşen traktör sayısının net göç hızını etkilediğini göstermiştir. Okur-yazar nüfus ve yıllık nüfus artış hızında meydana gelecek olan bir birimlik bir artış kategoride bir üst sınıfa geçme olasılığını (net göç hızını) sırasıyla 0.452 ve

0.197 kat arttırmaktadır. On bin kişi başına düşen traktör sayısında meydana gelecek bir birimlik artış ise bir üst kategoriye geçme olasılığını 0.067 kat azaltmaktadır.

Yüceol (2011), Türkiye’de işsizlik oranları ve göç ilişkisini ele alarak bölgesel gelişme politikalarını ve işgücü piyasası politikalarını değerlendirmiştir. Türkiye İBBS Düzey 2 (alt bölgeler) ve Düzey 3 (iller) bazında 2000 yılı itibariyle yüksek işsizlik bölgelerinden düşük işsizlik bölgelerine doğru bir işgücü hareketliliği olduğunu ve 2008 yılı ile bu ilişkinin boyut değiştirerek dönüşüme uğradığı sonucuna ulaşmışlardır. Yazarlar, bölgeler ve iller düzeyinde işsizlik oranlarının yükselmesiyle göç eğiliminin azaldığını ve insanların yerlerinde kalarak ya da işgücünden çıkarak bu duruma uyum sağlamak zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

Kırdar ve Saraçoğlu (2012), iç göç olgusunun bölgeler ve iller arasında kişi başına gelir seviyesindeki yakınsamaya etkisini 67 il bazında 1975-2000 dönemi itibariyle araştırmışlardır. Doğrusal olmayan en küçük kareler yöntemi ile elde edilen sonuçlar yakınsama katsayısının 1975-2000 dönemi için negatif işaretli ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir. İç göç değişkeninin denkleme eklenmesiyle yapılan analiz sonucuna göre yakınsama hızı katsayılarının az da olsa bir artış gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sonuç bölgeler arası hiç iç göç olmaması durumunda bölgeler arası yakınsamanın daha hızlı olacağı ya da iç göç varken yakınsamanın daha yavaş olacağı şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca araç değişkenlerin eklenmesi ile yapılan analiz sonucunda da göçün Türkiye’de yakınsamayı etkilemediği ya da eklenen araç değişkenlerin yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır.

Catalbaş ve Yapar (2015), 2008-2012 dönemi için Türkiye’de bölgeler arası iç göçün belirleyicilerini panel veri analizi ile araştırmışlardır. 26 alt bölgeyi kapsayan ve net göç hızlarının bağımlı değişken olarak alındığı çalışmanın sonuçları istihdam oranı, enflasyon oranı ve terör sorununun bölgeler arası göçü olumsuz yönde etkilediği, bölgenin zenginlik düzeyinin ise olumlu yönde etkilediğini göstermiştir.

Öz ve Çelebioğlu (2015), sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyi (SEGE) ve işsizlik oranlarının net göç üzerindeki etkisini iller itibariyle mekânsal veri analizi yöntemi ile araştırmışlardır. Yüksek SEGE değerlerine sahip olan illerin göç aldığını, illerin SEGE değerleri dağılımları ile net göç oranlarının ortalaması arasında benzerlik olduğunu belirlemiştir. Ayrıca analiz sonuçları SEGE değerleri bakımından geride kalan illerin yüksek işsizlik oranlarına sahip olduğunu göstermiştir.

Dücan (2016), Türkiye’de verilen göçün belirleyicisi olarak eğitim düzeyi, istihdam oranı, üretim artışı ve terör olaylarını ele aldığı çalışmasında, 21 alt bölgeye ait 2007-2014 dönemine ilişkin verileri kullanarak panel regresyon analizi gerçekleştirmiştir. Eğitim ve terör olayları ile verilen göç arasında doğru yönlü, istihdam ile ters yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ortaokul düzeyindeki okullaşma oranındaki artış ile terör olaylarındaki artış göçü artırırken, istihdam artışı göçü azaltmaktadır.

Türkiye’de göç olgusu araştırmacılar tarafından saha çalışmaları kapsamında da incelenerek göç eğilimlerine ilişkin mikro düzeyde bilgiler edinilmiştir. Örneğin Üçdoğruk (2002) ve Pazarlıoğlu (2007) İzmir ili kentsel kesimde yer alan 9 (Balçova, Buca, Bornova, Çiğli, Gazimir, Güzelbahçe, Karşıyaka, Konak ve Narlıdere) ilçede uygulanan anketlerle

İzmir ilinin aldığı iç göç hareketlerinin özelliklerini ortaya koyarak İzmir ilinin aldığı göçü belirleyen faktörleri tespit etmişlerdir.

Üçdoğruk (2002), anket çalışmaları ile elde edilen verileri kullanarak üç hipotezi test etmiştir. Bu hipotezlerden ilki, büyük şehirlerin eğitilmiş çalışanları cezbediği yönündeki hipotezdir. Test ettiği ikinci hipotez ise büyük kentlerin genç nüfusu çektiği daha yaşlı nüfusu ise ittiği yönünde ortaya konulmuştur. Üçüncü ve son hipotezi ise büyük kentlere olan uzaklığın ulaşım konusundaki gelişmeler sonucunda göç üzerinde farklı rol oynadığı yönündeki hipotezdir. 9 ilçede 1633 kişiye anket uygulanmıştır ve kişilerin cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir durumuna ilişkin bilgiler edinilmiştir. Ayrıca anket düzenlenen kişilerin göç etme nedenleri ve göç sonrasında yaşam standardı beklentilerine yönelik çok sayıda sorular yöneltilmiştir. Elde edilen veriler ile iki durumlu ve İzmir'e göç edilen yere göre gerçekleştirilen çok durumlu logit analizi kapsamında göç etme eğilimine neden olan değişkenler belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, İzmir'e başka şehir ve yurtdışından göç edenler açısından eğitim önemli değilken ilçe ve köylerden İzmir'e göç edenler açısından eğitim önemlidir. Bunun yanı sıra yaş arttıkça göç olasılığı azalmaktadır ve uzaklık ulaşım sektöründeki gelişmeler ışığında artık göç üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir.

Pazarlıoğlu (2007) aynı anket verisini kullanarak başka şehirden İzmir'e göç edenler ile ilçe ve köylerden İzmir'e göç edenlerin göç etme olasılıklarına etkide bulunan değişkenleri belirlemek amacıyla iki durumlu probit modelini kullanmıştır. Başka şehirden İzmir'e göç edenler itibarıyla yaş ve eğitimin önemli olmadığını ancak mesafenin son derece önem arz ettiğini tespit etmiştir. İlçe ve köylerden İzmir'e göçte ise eğitim, yaş ve uzaklık faktörlerinin önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Aşkın, Yayar ve Oktay (2013), kırsal göçte itici, çekici ve iletici faktörlerin etkilerini Tokat ilinin dışarıya en fazla göç veren ilçesi olması nedeni ile Yeşilyurt ilçesi özelinde araştırmışlardır. 376 aile reisiyle yapılan görüşmelerde katılımcıların demografik özellikleri, ekonomik durumları, yaşadıkları yer ile ilgili sorunları, göç eğiliminin var olup olmadığı, göç etmek istedikleri yerler, göç etme nedenleri ve göçün önlenmesi için ne gibi beklentilerin olduğuna dair bilgilerine ulaşılarak hangi faktörlerin kente göç etme isteklerinde etkili olduğu araştırılmıştır. Anket sonuçlarından elde edilen bilgilere göre katılımcıların %52'lik kısmı göç etme eğilimindedir. Göç etme eğiliminin bağımlı değişken olarak alındığı çalışmada Probit regresyon yöntemi ile göç etmeye neden olan faktörler tahmin edilmiş ve yaş, dışarıda okuyan çocuk sayısı, sağlık hizmetlerinden memnuniyet, ailede gurbette çalışan kişi sayısı, arazinin mirasla parçalanması, ürün pazarlamada sorun, yaşanan bölgenin güvenli olması, kalkınma projeleriyle göçün önlenmesine inanma ve göç etmiş akraba sayısı değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu çalışmaların yanı sıra, özellikle projelerde iç göç olgusu mikro düzeyde incelenmiştir. Bu projelerden en kapsamlı olanı Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün (2006) hazırladığı "Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması" projesidir. Projede göç veren 14 ilin, yoğun göç alan 10 ilin ve diğer 57 il içinden tesadüfi olarak seçilen 8 ilin kentsel ve kırsal alanlarını temsil eden hane halklarına uygulanmış anketler kapsamında gerçekleştirilen analizlerden yola çıkılarak göç olgusu ve yerinden olmuş nüfus hem niteliksel hem de niceliksel analizler kapsamında incelenmiştir. Anketler kapsamında yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi gibi hane halkı üyelerine özgü tanıtıcı bilgilerin yanı sıra yaşanan konutun özellikleri, hanenin sahip olduğu dayanıklı tüketim malları,

toprak ve hayvan sahipliği gibi haneye özgü bilgiler de edinilmiştir. Bu verilerden yararlanılarak Türkiye'deki göç olgusunu özellikle yerinden olmuş nüfus kapsamında değerlendiren çalışmada güvenlik nedeniyle gerçekleştirilen göçün boyutları ve çözüm önerileri üzerinde durulurken aynı zamanda toplumun gelecekteki göç eğilimleri de araştırılmıştır. Gerçekleştirilen saha çalışması Türkiye'de 18-69 yaş grubunda olan nüfusun yaklaşık %11'inin gelecekteki bir zamanda göç eğilimi içinde olduğunu ortaya koymuştur.

Atatürk Üniversitesi BAP Projesi kapsamında Karabulut ve Polat (2007) tarafından gerçekleştirilen "Ağrı Alt Bölgesi'ndeki Göç Eğilimi ve Sosyo-Ekonomik Nedenleri" adlı projede Ağrı Alt Bölgesi'ni oluşturan Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan il merkezlerinde saha araştırması uygulanarak göçün nedenleri ve iller bazındaki farklılıklar incelenmiştir. Ankette kişilerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve meslek gibi demografik niteliklerine yer verilirken aynı zamanda gelir düzeyi, sosyal güvence ve yaşam memnuniyetine ilişkin sorular da yer almaktadır. Kentten göç etme düşüncesi ile ilgili nedenler, ekonomik, sosyal, çevresel ve kentsel, psikolojik faktörler şeklinde sınıflandırılmıştır. Elde edilen istatistiksel bulgulara göre, Ağrı alt bölgesinde sağlık ve eğitim hizmetlerinin yetersizliği, iklim koşullarının zorluğu, sosyal etkinliklerin azlığı ve daha iyi iş bulma gerekçeleri göçün en önemli nedenleridir.

TÜBİTAK projesi kapsamında Zırhlioğlu, Ak ve Çelik (2009), Van ili ve ilçelerinde göçe neden olan faktörleri ve olası yeni göç eğilimlerine neden olabilecek olan faktörleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Gerçekleştirilen saha araştırmasında 1699 birey ile görüşme yaparak iç göçün nedenlerine ve göç eğilimlerine ilişkin bilgiler toplamışlardır. Logit modeli ile yaş ilerledikçe göç etme eğiliminin azaldığını, eğitim seviyesindeki artış ile göç eğiliminin arttığını, tarımsal faaliyetlerdeki artışla birlikte göç eğiliminin azalacağını, kadınların erkeklere göre göç eğilimlerinin daha düşük olduğunu ortaya koymuşlardır. İlgili çalışmada Van ili için gerçekleştirilen saha araştırması kapsamında göçün en önemli nedenlerinden biri olan işsizlik sorununa detaylı yer verilerek göç sorununun aşılması hususunda gerçekçi çözüm önerilerinin sunulmasına yönelik çıkarımlarda bulunulmadığı dikkatleri çekmektedir.

Öztürk, Örgen ve Çelebi (2011) tarafından hazırlanan "Gaziantep İlinin İç Göç Konusunda Mevcut Durum Analizinin Yapılması ve Strateji Belgesinin Hazırlanması" projesi ile iç göçün Gaziantep'in sosyo-ekonomik yapısına etkilerini tespit etmek ve bu etkilerin olumsuzluklarını ortadan kaldırmaya yönelik stratejiler geliştirmek amacıyla Gaziantep ilinin Şehitkamil ve Şahinbey ilçe merkezlerinde saha çalışması yapılmıştır. Elde edilen bulgular iş ve çalışma hayatı, ekonomik nedenler, ailesel nedenler, güvenlik, eğitim ve tayin durumunun Gaziantep'in başka illerden göç alma nedenleri arasında ön sırada geldiğini göstermiştir.

TÜBİTAK projesi kapsamında Şen vd. (2013), İstanbul Süleymaniye Bölgesi'ndeki bekâr odaları itibarıyla iç göç olgusunu incelemişlerdir. Sosyal bir olgu olarak bekâr odalarını ait olduğu toplumsal bağlam içinde değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada kırsal alandan kente göç olgusu İstanbul örneğinde metropolitan kent merkezindeki sorunlar odağında ele alınmıştır. Çalışma kapsamında İstanbul'un Süleymaniye Bölgesi'nde bekar odalarında yaşayan kişiler ile gerçekleştirilen görüşmeler ile elde edilen veriler yardımıyla bekar odası dinamiğini açıklayan faktörler açığa çıkarılmıştır. Bekar odasında kalan bireylerin %67.1'ini ülkenin işsizlik, yoksulluk ve kırsal nüfus açısından en yüksek düzeye

sahip bölgeleri olarak nitelendirilen Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden gelen erkek göçmenlerin oluşturduğu belirlenmiştir. Hiç arazisi olmayan ya da çok küçük ve üretime elverişsiz arazisi bulunan kırsal kesimde yaşayan kişilerin iş imkanlarının kısıtlılığı dolayısıyla bekar odalarında yaşamak üzere metropol kentlere göç ettiği tespit edilmiştir. Bekar odalarında yaşayan göçmenlerin eğitim düzeylerinin oldukça düşük olduğu, yaşça küçük aile bireylerinin bile aile bütçesine katkı amaçlı göç ettiği belirlenmiştir.

Bülent Ecevit Üniversitesi (2014) kapsamında yapılan çalışmada Zonguldak ilinden göçün sosyo-ekonomik nedenleri ve Zonguldak'tan göç etme eğiliminde olan bireylerin profilinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışmada Zonguldak ili merkez ilçesinde yaşayan 1400 kişi ile göç etme nedenlerini ortaya koymak amacıyla Zonguldak'ın en çok göç verdiği il olan İstanbul ve Zonguldak'tan sürekli ve düzenli olarak göçün gerçekleştiği Manisa'nın Soma ilçesinde yaşayan kişilerle görüşülmüştür. Gerçekleştirilen istatistiksel analizler neticesinde göç etme eğiliminde olan bireylerin işsizliğin giderilmesi, hava kirliliğinin giderilmesi, sosyal yaşamın geliştirilmesi, şehrin sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan geliştirilmesi ve çevre düzenlenmesi/alt yapı eksikliklerin giderilmesi halinde göç etmekten vazgeçecekleri bilgilerine ulaşılmıştır. Çalışmanın diğer amacı olan göç edenlerin göç etme nedenleri arasında Zonguldak'ın yaşam şartlarının iyi olmaması, gelir yetersizliği, eğitim imkânlarının yetersizliği sayılmıştır.

Veri Seti ve Yöntem

Bu çalışmada Türkiye'de iç göçe neden olabilecek olası sosyo-ekonomik, demografik ve kültürel faktörlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır. İlgili araştırma iller bazında Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elde edilebilecek çok sayıda değişkeni kapsayacak boyutta gerçekleştirileceği için değişkenler arasında yüksek düzeyli korelasyonla karşılaşmak son derece muhtemeldir. İller bazında ele alınan çok sayıdaki ekonomik, kültürel, sosyal ve demografik değişkeni dikkate almak amacıyla temel bileşen regresyon analizi kullanılarak Türkiye'de iller arasında göçün belirleyicilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada kullanılan ve Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elde edilen değişkenlere ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir. 2015 yılına ilişkin 81 il bazında gerçekleştirilen analizlerde iç göçü temsilen "net göç" ele alınmıştır. Net göçü belirleyen faktörlerin analiz edildiği çalışmada istihdam oranı, işsizlik oranı, ortalama günlük kazanç gibi ekonomik değişkenler, okul öncesi eğitimde (3-5 yaş) net okullaşma oranı, TEOG sistemi yerleştirmeye esas puan ortalaması, YGS puan ortalaması, fakülte veya yüksekokul mezunlarının oranı, kamunun eğitim hizmetlerinden memnuniyet oranı gibi eğitime ilişkin değişkenlerin kullanıldığı gözlenmektedir. Bunun yanı sıra, bebek ölüm hızı, hekim başına düşen müracaat sayısı, kamunun sağlık hizmetlerinden memnuniyet oranı gibi sağlık hizmetlerine yönelik değişkenler, gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenenlerin oranı ve kamunun asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranı gibi asayişe yönelik değişkenler, cinayet oranı ve ölümlü ve yaralanmalı trafik kazası sayısı gibi huzursuzluğu temsil eden değişkenlere yer verildiği tablodan izlenmektedir. Ayrıca PM10 istasyon değerleri ortalaması (hava kirliliği) ve nüfus değişkeni net göçün belirleyici unsurları olarak analizlere dahil edilmiştir. Uzaklığın iç göç üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla da tüm illerin İstanbul'a olan km uzaklıkları kullanılmıştır. Analizler SPSS 24 ve NCSS 11 paket programlarından yararlanılarak 2015 yılı verileri için gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Değişken Tanımları

NG:	Net Göç	THM:	Belediyenin temizlik hizmetlerinden memnuniyet oran
İSO:	İstihdam oranı	CO:	Cinayet oranı
İŞO:	İşsizlik oranı	TKS:	Ölümlü ve yaralanmalı trafik kazası sayısı
OGK:	Ortalama günlük kazanç TL	GHO:	Gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenlerin oranı
İMO:	İşinden memnuniyet oranı	AHM:	Kamunun asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranı
BÖH:	Bebek ölüm hızı	İAS:	İnternet abone sayısı (yüz kişide)
HBM:	Hekim başına düşen müracaat sayısı	KŞE:	Kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı
KSHM:	Kamunun sağlık hizmetlerinden memnuniyet oranı	HLE:	Havalimanına erişim oran
NOO:	Okul öncesi eğitimde (3-5 yaş) net okullaşma oranı	TTM:	Belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet oranı
TEOG:	TEOG sistemi yerleştirmeye esas puan ortalaması	SHM:	Sosyal hayatından memnuniyet oranı
YGS:	YGS puan ortalaması	MD:	Mutluluk düzeyi
FMO:	Fakülte veya yüksekokul mezunlarının oranı	UZK:	İstanbul'a uzaklık (km)
EHM:	Kamunun eğitim hizmetlerinden memnuniyet oranı	NFS:	Nüfus
PM10:	PM10 istasyon değerleri ortalaması (hava kirliliği)		

Bu çalışmada göçe ilişkin çok sayıda açıklayıcı değişkeni dikkate almak amacıyla temel bileşenler regresyon analizinden yararlanılmıştır. Temel bileşenler regresyonu bağımsız değişkenler arasında çoklu bağıntı olduğu durumda kullanılan yöntemlerden biridir. Temel bileşenler regresyonu her doğrusal regresyon modelinin bir dik açıklayıcı değişkenler kümesine dayanarak yeniden açıklanabileceği gerçeği üzerine oluşturulmuştur. Bu yeni ve dik açıklayıcı değişkenler, orjinal açıklayıcı değişkenlerin doğrusal bileşeni olarak elde edilirler (Alpar, 2013, s. 612). Temel bileşenler çözümlemesi sonucunda, p değişkenli uzayı çok iyi tanımlayan p tane yeni ilişkisiz değişken (faktör) elde edilir. p tane değişkenin taşıdığı bilginin k tane ($k < p$) yeni değişkenle açıklanması temel bileşenlerin amacını oluşturur (Alpar, 2013, s. 274). Bu amaç doğrultusunda p boyutlu uzaydaki toplam varyans, her biri öz vektörlerle tanımlanan öyle yeni değişkenlerle ifade edilir ki, en büyük varyans birinci öz vektöre, en küçük varyans sonuncu öz vektöre ait olur ($\lambda_1 > \lambda_2 > \lambda_3 > \dots > \lambda_p > 0$).

En Küçük Kareler yönteminde regresyon katsayıları (1) numaralı formül kullanılarak tahmin edilmektedir:

$$\hat{\beta} = (X'X)^{-1}X'Y \quad (1)$$

Değişkenler standartlaştırıldığından, R bağımsız değişken korelasyon matrisi olmak üzere $X'X = R$ şeklinde ifade edilmektedir.

Temel bileşenler regresyonunu tahmin etmek için, bağımsız değişkenler temel bileşenlerine dönüştürülür. Bu durum matematiksel olarak aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$X'X = PDP' = Z'Z \quad (2)$$

(2) numaralı eşitlikte D , $X'X$ 'in öz değerlerine ait diagonal matrisi; P , $X'X$ 'in özvektör matrisi ve Z ise temel bileşenlerden oluşan bir veri matrisidir. P , $P'P = I$ olacak şekilde ortogondur.

Orijinal X değişkenlerinin ağırlıklı ortalamaları olarak yeni Z değişkenleri oluşturulur. Bu yeni değişkenler temel bileşenlerden olduğundan birbirleriyle olan korelasyonları sıfıra eşittir.

Şiddetli çoklu doğrusal bağıntı çok küçük öz değerler olarak tespit edilecektir. Çoklu doğrusal bağıntıyı ortadan kaldırabilmek için küçük öz değerlerle ilişkili bileşenler modelden dışlanır. Y , Z_1, Z_2, \dots, Z_{p-1} üzerine koşulduğunda çoklu doğrusallık artık bir sorun teşkil etmemektedir. Daha sonra β tahminlerini elde etmek için sonuçlar X ölçeğine geri dönüştürülür. Bu tahminler yanlı olacaktır ancak bu yanlılığın boyutunun, varyansın azalmasıyla fazlasıyla telafi edileceği beklenmektedir. Diğer bir deyişle bu tahminlerin hata kareleri ortalamalarının en küçük kareler yöntemine oranla daha düşük olması beklenmektedir. Matematiksel olarak tahmin formülü temel bileşenlerin özel doğası gereği (3) numaralı eşitlikteki gibi ifade edilir.

$$\hat{A} = (Z'Z)^{-1}Z'Y = D^{-1}Z'Y \quad (3)$$

İki regresyon katsayı seti A ve β , (4) ve (5) numaralı eşitlikler kullanılarak ilişkilendirilir.

$$A = P'\beta \quad (4)$$

$$\beta = PA \quad (5)$$

Regresyon katsayılarına ilişkin standart hatalar, tahminin standart sapmasını göstermektedir. Tahminler yanlı olduğundan katsayıların standart hatalara bölünmek suretiyle t istatistiklerinin elde edilmesi doğru olmayacaktır (Hintze, 2007, s. 342).

Bulgular

Temel bileşenler analizinde öncelikle ele alınan serilere temel bileşenlerin uygulanabilirliğinin belirlenmesi amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği ölçütü (KMO) ve Bartlett'in küresellik testi uygulanmaktadır. Bartlett testi, korelasyon matrisinde değişkenlerin tümü yada en azından bir kısmı arasında yüksek oranlı korelasyon olduğu olasılığını test etmektedir. Bartlett testinde sıfır hipotezi korelasyon matrisinin birim matris olduğunu ifade etmektedir. Tablo 2'de sunulan Bartlett testi sonucuna göre sıfır hipotezi reddedilir. Bu sonuç değişkenler arasında yüksek korelasyon olduğunu, araştırma verilerinin temel bileşenler analizi için uygun olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca gözlenen korelasyon katsayıları ile kısmi korelasyon katsayılarını karşılaştıran KMO endeksi 0.761 ile veri setinin temel bileşenler analizi için uygun olduğunu kanıtlamaktadır.

Tablo 2. KMO ve Bartlett Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçütü	0.761
Bartlett Küresellik Testi (Ki-Kare)	1718.129 (prob. 0.00)

Araştırma verilerine uygulanan temel bileşen regresyon analizi sonucu elde edilen temel bileşenlere ait toplam varyans açıklamasına ilişkin çıktılar Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Açıklanan Toplam Değişim

Temel Bileşen	Öz değer istatistiği	Varyans	
		Bireysel %	Kümülatif %
PC1	8.712	33.508	33.508
PC2	4.788	18.415	51.923
PC3	1.865	7.172	59.095
PC4	1.555	5.982	65.077
PC5	1.14	4.386	69.463
PC6	1.105	4.251	73.714
PC7	1.052	4.045	77.759
PC8	0.804	3.092	80.851
PC9	0.723	2.78	83.631
PC10	0.693	2.667	86.298
PC11	0.551	2.121	88.419
PC12	0.487	1.872	90.291
PC13	0.409	1.574	91.865
PC14	0.382	1.47	93.335
PC15	0.34	1.306	94.641
PC16	0.261	1.004	95.645
PC17	0.215	0.825	96.47
PC18	0.19	0.729	97.2
PC19	0.139	0.536	97.735
PC20	0.135	0.517	98.253
PC21	0.107	0.412	98.665
PC22	0.103	0.398	99.063
PC23	0.094	0.36	99.422
PC24	0.075	0.288	99.71
PC25	0.049	0.188	99.899
PC26	0.026	0.101	100

Tablo 3’de 26 bağımsız değişkenin etkisini içinde barındıran 26 temel bileşene ait bilgiler sunulmuştur. Tabloya göre birinci bileşenin toplam varyansdaki payı %33.508 iken, ikinci bileşenin payı %18.415, yedinci bileşenin payı ise %4.045’tir. Kümülatif olarak bakıldığında ilk yedi bileşen 26 açıklayıcı değişkendeki varyansın yaklaşık %78 ile ciddi bir kısmını açıklamaktadır. Yaklaşık olarak %78 yeterli bir açıklama oranı olarak düşünülmele birlikte 26 değişkenin 7’ye indirgenmesi sonucu oluşan bilgi kaybı %22’dir.

Tablo 4. Temel Bileşen Katsayıları

Temel Bileşen	PC Katsayısı	Bireysel R^2	Öz değerler
PC1	0.1145	0.1477	8.712121
PC2	0.2251	0.3133	4.787867
PC3	-0.1196	0.0345	1.864815
PC4	-0.1645	0.0544	1.555235
PC5	0.0347	0.0018	1.140425
PC6	0.0469	0.0031	1.105132
PC7	0.0367	0.0018	1.051654

Öz değer istatistiği 1'den büyük olan ilk yedi bileşenin açıklayıcı değişken olarak alındığı temel bileşen regresyonuna ait sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir. Sonuçlara göre üçüncü ve dördüncü bileşenin bağımlı değişken üzerinde negatif bir etkisi varken diğer değişkenlerin etkisinin pozitif olduğu görülmektedir. Bireysel R^2 değerleri ilgili bileşenin R^2 'ye katkısını göstermektedir.

Tablo 5. Temel Bileşenler Regresyonu Katsayı Sonuçları

	Regresyon Katsayıları	Standart Hata	Standartlaştırılmış Regresyon Katsayıları	VIF
Sabit	-0.02055			
İSO	0.07173	0.04587	0.082	0.3291
İŞO	-0.02353	0.03760	-0.0269	0.2201
OGK	0.11856	0.03578	0.1317	0.1886
İMO	0.02491	0.01381	0.0285	0.0298
BÖH	-0.10327	0.02768	-0.1178	0.1192
HBM	-0.07224	0.03996	-0.0816	0.2437
KSHM	-0.04565	0.02048	-0.0516	0.0641
NOO	0.00932	0.03816	0.0106	0.2233
TEOG	0.06529	0.02058	0.0747	0.0663
YGS	0.01311	0.03526	0.0149	0.1928
FMO	0.09996	0.03202	0.1116	0.1529
EHM	-0.08112	0.02326	-0.0915	0.0823
PM10	0.08965	0.06071	0.1025	0.5763
THM	0.02084	0.02773	0.0236	0.1181
CO	-0.07644	0.03934	-0.0874	0.2418
TKS	0.01389	0.04103	0.0156	0.2532
GHO	-0.05045	0.02040	-0.0555	0.0602
AHM	-0.07040	0.01862	-0.078	0.0509
İAS	0.11888	0.01663	0.1313	0.0403
KŞE	0.03225	0.02704	0.0363	0.1106
HLE	0.03843	0.03659	0.0331	0.1184
TTM	0.00600	0.03525	0.0068	0.1918
SHM	0.02485	0.02512	0.0284	0.0986
MD	0.01523	0.04085	0.0174	0.2605
UZK	-0.09381	0.02126	-0.1066	0.0698
NFS	0.13593	0.05780	0.0783	0.1327
F	2.5583 (0.001)			
R²	0.5565			

Açıklayıcı değişkenlere ait regresyon tahmin değerleri Tablo 5'de sunulmuştur. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde istihdam oranı (İSO) katsayısının pozitif, işsizlik oranı (İŞO) katsayısının ise beklenildiği üzere negatif bulunduğu görülmektedir. İlin ortalama günlük kazancı (OGK) ile net göç arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu ve regresyon katsayısının 0.118 ile yüksek etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan işinden memnuniyet oranı (İMO) arttıkça net göçün arttığı belirlenmiştir.

Sağlık değişkenleri incelendiğinde bebek ölüm hızı (BÖH) ve hekim başına düşen müracaat sayısı (HBM) ile net göç arasında beklenildiği gibi ters yönlü bir ilişki olduğu, bebek ölüm hızı ve hekim başına müracaat sayısındaki artışın ilin göç vermesine neden olduğu görülmüştür.

Genel olarak eğitim değişkenleri incelendiğinde bu değişkenlerin net göç üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülmektedir. Eğitim değişkenleri arasında en büyük katsayıya sahip olan değişkenin 0.099 katsayı değeri ile fakülte ve yüksekokul mezunlarının oranı (FMO) olduğu dikkatleri çekmektedir. Buna göre fakülte ve yüksekokul mezunlarının oranındaki artış ilin aldığı göç miktarını artırmaktadır.

Net göç ile belediyelerin temizlik hizmetlerinden memnuniyet oranı (THM) ve kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı (KŞE) arasında doğru yönlü bir ilişki söz konusu iken, cinayet oranının (CO) net göç üzerinde azaltıcı bir etkisi olduğu tablodan izlenmektedir. Bulgulara göre ilin alt yapı olanakları ilin göç alımını artırmakta, ildeki genel huzursuzluk ise ilin göç vermesine sebep olmaktadır. Ek olarak tablodan gözleneceği üzere internet abone sayısı arttıkça net göç artmaktadır.

Ulaşım ile ilgili değişkenlerden havalimanına erişim oranı (HLE) ve belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet oranı (TTM) net göç üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Ayrıca sosyal hayatından memnuniyet oranı (SHM) ve mutluluk düzeyi (MD) arttıkça net göçün arttığı görülmektedir. Mesafe değişkeni olarak kabul edilen İstanbul'a uzaklığın (UZK) artması durumunda net göçün azalacağı tespit edilmiştir. Son olarak nüfus (NFS) miktarında meydana gelecek bir birimlik artışın net göçü 0.135 birim arttıracığı belirlenmiştir.

SONUÇ

Çalışmada 81 il itibarıyla net göç miktarını etkileyen faktörler çok sayıda ekonomik, demografik ve kültürel değişkenler çerçevesinde 2015 yılı için temel bileşenler regresyon analizi kullanılarak araştırılmıştır.

Yirmi altı açıklayıcı değişkene uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda açıklayıcı değişkenlerdeki varyansın %77.759'unu açıklayan ilk 7 bileşen dikkate alınmıştır. Elde edilen bileşenlerin bağımsız değişken olarak modele alındığı regresyon analizi sonucunda üçüncü ve dördüncü bileşenin net göç sayısı üzerinde negatif bir etkisi olduğu, diğer değişkenlerin ise pozitif etkiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Temel bileşenler regresyon analizi sonucu elde edilen ham bağımsız değişken katsayıları incelendiğinde istihdam oranı, işinden memnuniyet oranı ve ilin ortalama günlük kazancı arttıkça net göçün arttığı yani ilin göç aldığı; işsizlik oranı arttıkça net göçün azaldığı yani ilin göç verdiği görülmüştür. Bu bulgu Türkiye'de iller arasındaki göçün önemli bir kısmının ekonomik nedenler dolayısıyla gerçekleştiğini kanıtlamaktadır. Sağlık değişkenlerine ait katsayılar incelendiğinde bebek ölüm hızı ve hekim başına müracaat sayısındaki artışın ilin göç vermesine neden olduğu gözlenmiştir. Bu kapsamda özellikle sağlık hizmetleri açısından ortaya çıkan yetersizliklerin bireyleri göç etmeye sevk ettiği anlaşılmaktadır. Buna ek olarak eğitim değişkenlerinin net göçü pozitif yönde etkilediği ve en yüksek etkiye sahip eğitim değişkeninin fakülte ve yüksekokul mezun oranı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre eğitim olanaklarının yüksek düzeyde olduğu illerin göç açısından birer çekim merkezi olduğu vurgulanabilir.

Net göç ile belediyelerin temizlik hizmetlerinden memnuniyet oranı ve kanalizasyon ve şebeke suyu erişim oranı arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ulaşım ilişkisi değişkenlerden havalimanına erişim oranı ve belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet oranındaki artışın ilin göç almasına neden olduğu ortaya konulmuştur. Bu bulgu Türkiye’de şehrin alt yapı olanaklarının iç göç açısından çekici bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Huzursuzluğu temsilen analize dahil edilen cinayet oranı ile net göç arasında ters yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca sosyal hayatından memnuniyet oranı ve mutluluk düzeyi arttıkça net göçün arttığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra nüfus arttıkça net göçün arttığı saptanmıştır. Bu bulgu nüfus yoğunluğuna sahip olan illerin göç çekim merkezi olduklarını kanıtlamaktadır. İlgili bulgu nüfus yoğunluğu ile şehrin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi arasında mevcut olan ilişki kapsamında değerlendirilmelidir.

Analiz sonuçlarına göre iller arası göç hareketliliğinin başlıca nedenleri arasında ekonomik faktörler, eğitim, sağlık, alt yapı olanakları, nüfus ve şehrin huzuru gelmektedir. Özellikle iş imkânları başta olmak üzere ilin eğitim ve sağlık kapasitesinin iyileştirilmesi ve alt yapı olanaklarının geliştirilmesi dengeli bir göç politikası açısından önem teşkil etmektedir. İller arası ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik bir takım eşitsizliklerin varlığı iç göçü kaçınılmaz hale getirmektedir. İller arası dengeli bir göçün gerçekleştirilmesi noktasında geri kalmış bölgelere yapılan yatırımlar ve uygulanan teşvik programlarının ilin coğrafik konumu, doğal zenginlikleri ve mevcut potansiyeli kapsamında yeniden gözden geçirilmesi önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akşit, B., Mutlu, K., Nalbantoğlu, Ü., Akçay, A. & Şen, M. (1996). Population Movements in South-Eastern Anatolia: Some Findings of an Empirical Research in 1993. *New Perspectives on Turkey*, 14, 53-74.
- Alpar, R. (2013). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aşkın, E. Ö., Yayar, R. & Oktay, Z. (2013). Kırsal Göçün Ekonometrik Analizi: Yeşilyurt İlçesi Örneği. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), 231-252.
- Bahar, O. & Bingöl Korkmaz, F. (2010). Türkiye’de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 43-61.
- Bozkurt, Y. (2011). Türkiye’de Nüfus Hareketliliği ve Kütahya Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 291-300.
- Bülbül, S. & Köse, A. (2010). Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi ile İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 75-94.
- Bülent Ecevit Üniversitesi (2014). *Zonguldak İlinde Göçün Sosyo-Ekonomik Nedenleri ve Alınabilecek Tedbirler*, Ankara: Bülent Ecevit Üniversitesi yayınları, Numarası:1.
- Çatalbaş, G. & Yayar, Ö. (2015). Türkiye'deki Bölgeler Arası İç Göçü Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle Belirlenmesi. *Alphanumeric Journal*, 3(1), 99-117.
- Çelik, F. (2002). İç Göçlerin Seçkinlik Yaklaşımı ile Analizi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 276-296.

- Çelik, F. (2006). İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı ile Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27, 149-170.
- Çiftçi, M. (2011). Türkiye'de İç Göçte Sosyal Ağ Kullanımı Üzerindeki Etkenler. *Sosyoekonomi*, 15 (15), 106-124.
- Dücan, E. (2016), Türkiye'de İç Göçün Sosyo-Ekonomik Nedenlerinin Bölgesel Analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 12(2), 167-183.
- Ercilasun, M., Gencer, E. A. H. & Ersin, Ö. Ö. (2011). Türkiye'de İç Göçleri Belirleyen Faktörlerin Belirlenmesi. *International Conference on Eurasian Economies*, 319-324.
- Filiztekin, A. & Gökhan, A. (2008). The Determinants of Internal Migration in Turkey. *Conference on Policy Modelling (EcoMod 2008)*, Berlin, Germany. <http://research.sabanciuniv.edu/11336/1/749.pdf> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 21.07.2017)
- Gedik, A. (1997). Internal Migration in Turkey, 1965-1985: Test of Conflicting Findings in The Literature. *Review of Urban and Regional Studies*, 9 (2), 170-79.
- Gürbüz, M. & Karabulut, M. (2008). Kırsal Göçler ile Sosyo-ekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi. *Türk Coğrafya Dergisi*, 50, 37-60.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüteri Enstitüsü (2006). *Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması*. Ankara: İsmat Matbaacılık Yayıncılık.
- Hintze, J. L. (2007). *User's Guide-III, Regressive and Curve Fitting*: Kaysville: NCSS.
- Karabulut, K. & Polat, D. (2007). Ağrı Alt Bölgesi'ndeki Göç Eğilimi ve Sosyo-Ekonomik Nedenleri. *Bilimsel Araştırma Projesi*. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kırdar, M. G. & Saracoğlu, D. Ş. (2012). İç Göç, Bölgesel Yakınsama Sorunu ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği. *Discussion Paper, Turkish Economic Association*, 75.
- Munro, J. (1974). Migration in Turkey. *Economic Development and Cultural Change*, 22 (4), 634-653.
- Öz, İ., & Çelebioğlu, F. (2015). The Impacts of Socio-Economic Factors on Migration Across Turkish Regions: A Spatial Data Analysis. *Emc Review*, 10(2),194-210.
- Özdemir, H. 2012. Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi*, 30 (11), 1-18.
- Öztürk, S., Örgen, N. & Çelebi Ö. C. (2011). Gaziantep İlinin İç Göç Konusunda Mevcut Durum Analizinin Yapılması ve Strateji Belgesinin Hazırlanması Projesi, Kalkınma Bakanlığı Projesi.
- Pazarlıoğlu, M. V. (2001). 1980-1990 Döneminde Türkiye'de İç Göç Üzerine Ekonometrik Model Çalışması. V. *Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu*, 19-22 Eylül, Adana.
- Pazarlıoğlu, M. V. (2007). İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 121-136.
- Ravenstein, E. (1885), The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society*, 46, 167-235.

- Ravenstein, E. (1889), The Laws of Migration: Second Paper. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52, 241-305.
- Sönmez, H. & Er, F. (2007). Türkiye’de İllere Göre İç Göç Hareketlerinin Modern Kümeleme Teknikleri İle İncelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 20(1), 17-32.
- Şen, B., Bulut, Y., Parin, S., Arlı, A. & Sallan Gül, S. (2013). Tarihi Kent Merkezinde Göç, Kentsel Yoksulluk ve Enformel Sektör: İstanbul Süleymaniye Bölgesi Bekâr Odaları. *TÜBİTAK Projesi*, 111K145.
- Taş, Y. H. & Özcan, S. (2013). Türkiye’de İç Göçün Yoksulluğa ve İstihdama Etkileri. *International Conference on Eurasian Economies*, 289-298. <http://www.econ.info/papers/609.pdf> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 21.07.2017)
- Taşçı, F. (2009). Bir Sosyal Politika Soru Olarak Göç. *Kamu- İş*, 10 (4), 177-204.
- Tekin, U. (2007). Avrupa’ya Göç ve Türkiye. *İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 37, 43-56.
- Topbaş, F. & Tanrıöver, B. (2009). Türkiye’de İç Göç Akımları Üzerine Bir Çalışma: Lowry Hipotezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 24 (1), 93-104.
- Uysal, M. & Aktaş, S. (2011). Sıralı regresyon analizi ile Türkiye’deki iç göçleri etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 191-200.
- Üçdoğruk, Ş. (2002). İzmir’deki İç Göç Hareketinin Çok Durumlu Logit Teknikle İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 17 (1), 157-183.
- Yakar, M. & Saraçlı, S. (2010). Türkiye’de iller arası net göç ile sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi arasındaki ilişkilerin analizi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(2), 46-59.
- Yamak, R. & Yamak, N. (1999). Türkiye’de Gelir Dağılımı ve İç Göç. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), 26-39.
- Yenigül, B. (2005). Göçün Kent Mekanı Üzerine Etkileri. *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 18 (2), 273-288.
- Yüceol, H. M. (2011). Türkiye’de İller arası İşsizlik Oranı Farklılıkları, Göç ve Ekonomik Kalkınma. *Sosyoekonomi*, 15 (15), 29-54.
- Zırhlioğlu, G., Ak, R. & Çelik, M. (2009). “Logit Modeller Kullanılarak Van İli’ndeki İç Göç Hareketlerine Ait Parametrelerin Tahminlenmesi”, TÜBİTAK Projesi, 107K393.